

تحلیل استنادی چند لایه‌ای تحقیقات پرستاری منطقه خاورمیانه

علی رشیدی^۱

تاریخ دریافت 1392/05/21 تاریخ پذیرش 1392/08/04

چکیده

پیش زمینه و هدف: پرستاران در کنار سایر حرف پزشکی نقش بارزی را در سلامت آحاد مردم بازی می‌کنند. در حالی که تحلیل‌های متعدد استنادی حوزه پزشکی سطح قابل توجهی از رشد را نشان می‌دهد، بررسی استنادی متقنی در سطح خاورمیانه در راستای آشکارسازی ویژگی‌های تحقیقات رشته پرستاری انجام نشده است.

مواد و روش‌ها: در راستای ارزیابی سهم و توفیقات محققین حوزه پرستاری کشورهای خاورمیانه، مطالعه استنادی مبتنی بر داده‌های استنادی مستخرج از پایگاه اطلاعاتی Scopus انجام شده است.

یافته‌ها: در کنار تولید تعداد قابل توجه انتشارات، کشورهای خاورمیانه دارای تعداد اندکی مجله پرستاری با عامل تأثیر و میزان استنادات دریافتی بالاست. بیش از ۶۰ درصد مقالات منتشر شده در این حوزه جغرافیایی متعلق به اسرائیل و ترکیه است در ضمن نسبت‌های بالای متوسط استناد به مقاله به ترتیب ۱۹/۶۵، ۱۶/۲۷ و ۱۶/۰۴ مربوط به اسرائیل، سودان و ترکیه است. بالاترین میزان خود استنادی مربوط به ایران (۳۷ درصد) و بحرین به میزان ۳۰ درصد است. تحلیل Pareto's و یا قانون ۸۰/۲۰ نشان داد که ۸۰ درصد مقالات منتشر شده توسط ۲۰ درصد پژوهشگران این منطقه جغرافیایی صورت گرفته است.

بحث و نتیجه گیری: اسرائیل، ترکیه و ایران سه کشور مهم در منطقه خاورمیانه در تولید دانش هستند. کشورهای نظیر مصر و کشورهای حوزه خلیج فارس به غیر از ایران به مراتب عقب تر از سه کشور مذکور می‌باشند.

کلید واژه‌ها: تحلیل استنادی، پرستاری، خاورمیانه

مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره یازدهم، شماره دهم، پی در پی 51، دی 1392، ص 823-835

آدرس مکاتبه: ارومیه، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، معاونت تحقیقات و فناوری، مدیریت آمار و فناوری اطلاعات، تلفن: ۲۲۴۰۶۵۸ - ۰۴۴۱
Email: alirashidi@umsu.ac.ir

مقدمه

بین پزشکان و پرستاران یکی از مهم‌ترین روابط بین حرفه‌ای وجود دارد (۱). پرستاران نقش مهمی را در زندگی و سلامت فرد فرد جوامع انسانی عهده دار هستند (۲). بر اساس مطالعات پیشین پرستاران به موازات توفیق چشم‌گیری که در عرصه ارائه خدمات به آحاد مردم کسب کرده‌اند کمتر در فعالیت‌های پژوهشی درگیر شده‌اند (۳،۴).

پرستاران با جذب میزان قابل توجهی از هزینه‌های درمانی در جهت ارائه خدمات جامع و روزآمد به بیماران نیازمند پاسخ‌های مبتنی بر تحقیقات هستند تا به سؤالات بالینی پاسخ دهند (۵) لذا در جهت موازنه عرضه و تقاضا تحقیق جزء لاینفک حرفه پرستاری است تا در کنار سایر حرف پزشکی از جمله پزشکان و پیراپزشکان خدمات بالینی را به شکل موثری ارائه دهند. گران‌هایم (۶) با تحلیل محتوای مقالات پایگاه‌های اطلاعاتی

سینال و مدلاین نشان داد در حوزه پرستاری نظرات متفاوت و موضوعات حل نشده‌ای در خصوص تعاریف و استفاده از مفاهیم و روش‌ها وجود دارد.

هر چند مقالات استنادی متعددی در ارتباط با متون پرستاری در سطح کشورها از جمله انگلیس (۷)، امریکا (۸)، استرالیا (۹) اسپانیا (۱۰) و تایوان (۱۱) انجام شده است، هیچ مطالعه‌ای در خصوص ماهیت مطالعات رشته پرستاری در خاورمیانه یا کشورهای این حوزه صورت نگرفته است.

علم سنجی اطلاعات مرتبط و ارزشمندی را در ارتباط با عملکرد محققین و تعیین پیش قراولان یک حوزه علمی در خلال زمان آشکار می‌سازد و از آنجائی که رشته پرستاری در برگیرنده تخصص‌های متعددی است این مقاله روی ۱۴ مقوله از مقولات تحت پوشش رشته پرستاری تمرکز کرده و بر آن است ارتباطات علمی و تحقیقاتی این حوزه را در منطقه خاورمیانه آشکار سازد.

^۱ استادیار، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

مواد و روش‌ها

پورتال SCIMAGO سامانه‌ای است (۱۲) که شاخص‌های علمی مرتبط با کشورها و مجلات علمی را ارائه می‌دهد. در این راستا اطلاعات پایه‌ای مرتبط مورد نیاز را از پایگاه اطلاعاتی Scopus (۱۳) دریافت می‌کند. داده‌های مذکور جهت ارزیابی و آنالیز مقالات علمی وابسته به محققین کشورهای خاورمیانه که بین سال‌های ۱۹۹۶ تا پایان سال ۲۰۱۰ منتشر شده‌اند با بهره‌گیری از شاخص‌های علم سنجی نظیر تعداد کل مقالات، مقالات قابل استناد، استنادات، خود استنادات، متوسط استنادات به هر مقاله و شاخص H-index مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

یافته‌ها

پرستاری در منطقه خاورمیانه از جمله حرف ارزشمند حوزه پزشکی است. حرفه پرستاری علی‌رغم طفولیتش توسعه قابل توجهی را نشان می‌دهد. جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که بیش از ۶۰ درصد مقالات تولید شده در این حوزه توسط محققین دو

کشور نگارش یافته است. ترکیه و اسرائیل دو کشور مهم در عرصه تولید علم در این حوزه بوده‌اند. ایران، مصر، سودان و عربستان سعودی در جایگاه‌های سوم، چهارم و پنجم قرار دارند. سهم سایر کشورهای منطقه در حدود ۱۰ درصد است. روشن است که تعداد استنادات با تعداد مقالات منتشر شده رابطه مستقیمی دارد. به عنوان یک شاخص ارزیابی در حالی که تعداد استنادات به یک مقاله نشانگر کیفیت یک اثر پژوهشی است ستون مربوط به متوسط استنادات به ازای هر مقاله بیانگر آن است که مقالات وابسته به محققین اسرائیل از کیفیت بالاتری برخوردار بوده‌اند (جدول ۲). بر اساس شاخص متوسط تعداد استنادات به ازای هر مقاله، بالاترین مرتبه به ترتیب به مقالات محققین اسرائیل، سودان و ترکیه متعلق است. انعکاس دیگر این مدعا در شاخص H-index مرتبط با کشورهای مذکور نمایانگر است. هر چند میزان تولید مقالات محققین ایران قابل توجه است (۴۳۸ مقاله)، مشاهده متوسط استنادات به هر مقاله (۵/۶۳) بیانگر آن است که احتمالاً مقالات ایرانی از کیفیت پایین تری برخوردار بوده‌اند.

جدول شماره (۱): تعداد مدارک و سهم کشورهای خاورمیانه در تولیدات علمی منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰.

رتبه*	کشور	مدارک	سهم کشورهای در تولیدات علمی رشته پرستاری	مدارک قابل استناد	سهم کشورها در تولیدات قابل استناد علمی
۱	رژیم اشغالگر قدس	۱۰۱۰	۳۰/۰%	۸۸۴	۲۸/۴%
۲	ترکیه	۹۷۶	۲۹/۰%	۹۱۵	۲۹/۴%
۳	ایران	۴۳۸	۱۳/۰%	۴۲۵	۱۳/۷%
۴	مصر	۲۵۵	۷/۶%	۲۴۶	۷/۹%
۵	سودان	۱۹۱	۵/۷%	۱۸۴	۵/۹%
۶	عربستان سعودی	۱۴۰	۴/۲%	۱۳۱	۴/۲%
۷	لبنان	۱۰۱	۳/۰%	۹۲	۳/۰%
۸	کویت	۵۹	۱/۸%	۵۱	۱/۶%
۹	امارات	۵۶	۱/۷%	۴۸	۱/۵%
۱۰	عراق	۳۳	۱/۰%	۲۷	۰/۹%
۱۱	قطر	۳۰	۰/۹%	۲۹	۰/۹%
۱۲	عمان	۲۹	۰/۹%	۲۶	۰/۸%
۱۳	بحرین	۲۳	۰/۷%	۲۳	۰/۷%
۱۴	فلسطین	۱۷	۰/۵%	۱۷	۰/۵%
۱۵	سوریه	۱۱	۰/۳%	۱۱	۰/۴%
۱۶	یمن	۲	۰/۱%	۲	۰/۱%

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

جدول شماره (۲): تعداد استنادات، خود استنادی، متوسط استنادات به مقاله و شاخص اچ ایندکس در تحقیقات پرستاری کشورهای

منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	استنادات	خود-استنادی	درصد خود-استنادی	متوسط استنادات به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۱۵۲۳۹	۱۴۲۱	%۱۰/۰	۱۹/۶۵	۶۰
۲	ترکیه	۴۰۵۱	۱۰۲۲	%۲۵/۲	۱۶/۰۴	۲۵
۳	ایران	۱۱۶۱	۴۲۸	%۳۶/۹	۵/۶۳	۱۵
۴	سودان	۱۰۳۷	۱۸۶	%۱۷/۹	۱۶/۲۷	۱۵
۵	عربستان سعودی	۷۹۱	۸۹	%۱۱/۳	۸/۶۳	۱۳
۶	لبنان	۶۹۷	۶۹	%۹/۹	۹/۰۵	۱۲
۷	امارات	۳۳۵	۱۷	%۵/۱	۷/۶۶	۱۱
۸	مصر	۳۲۸	۲۸	%۸/۵	۶	۹
۹	کویت	۲۷۰	۳۹	%۱۴/۴	۵/۹۴	۹
۱۰	عمان	۱۰۳	۱۳	%۱۲/۶	۳/۹۱	۶
۱۱	سوریه	۶۰	۷	%۱۱/۷	۶/۵۵	۶
۱۲	بحرین	۱۰۶	۳۲	%۳۰/۲	۶/۵۵	۵
۱۳	قطر	۷۰	۹	%۱۲/۹	۳/۲۲	۴
۱۴	عراق	۳۰	۲	%۶/۷	۰/۸۸	۳
۱۵	فلسطین	۴۷	۷	%۱۴/۹	۵/۴۵	۳
۱۶	یمن	۱	۰	%۰/۰	۰/۵	۱

*رتبه بندی بر اساس اچ ایندکس

استنادی مستقل از تعداد استنادات یا مقالات منتشر شده است چرا که میزان خود استنادی محققین اسرائیل درست ۱۰ درصد است.

پرستاری تخصصی و پیشرفته:

آنالیزهای مربوط در ارتباط با مقالات مقوله پرستاری تخصصی و پیشرفته (جدول شماره ۳) بین اسرائیل و ترکیه امکان پذیر بود چرا که این دو کشور حدود ۸۸ درصد کل مقالات این مقوله را تولید کرده بودند. میزان استنادات و شاخص‌های مرتبط با آن نظیر متوسط استنادات به ازای هر مقاله و H-index در مقایسه با شاخص‌های متناظر جدول شماره ۲ به مراتب پایین تر است. در این حوزه بیشترین مقالات مربوط به محققین اسرائیل است.

جدول شماره (۳): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه پرستاری تخصصی و پیشرفته توسط محققین حوزه پرستاری

کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۸۳	۷۲	۴۳	۲۳	۰/۹	۳
۲	ترکیه	۲۵	۲۲	۱۳	۳	۰/۵۱	۲
۳	ایران	۷	۶	۲	۰	۰/۳۱	۱
۴	مصر	۲	۲	۰	۰	۰	۰
۵	کویت	۲	۲	۸	۰	۴	۱
۶	امارات	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۷	سودان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۸	قطر	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۹	عربستان سعودی	۱	۱	۰	۰	۰	۰

*رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

ارزیابی و تشخیص: تعداد شاید بیانگر این نکته نظر باشد که پرستاران آنچنان تحت فشار بار مسئولیت‌های متنوع در زمان محدود هستند که آنان را از درگیر شدن در فعالیت‌های پژوهشی محروم می‌نماید.

در ارتباط با مقوله ارزیابی و تشخیص (جدول ۴) تنها ۱۱ مقاله در این خصوص توسط محققین کشورهای خاورمیانه منتشر شده است. اغلب کشورها فاقد مقاله در این مقوله بوده‌اند. این

جدول شماره (۴): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه ارزیابی و تشخیص توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۴	۴	۳	۰	۱	۱
۲	ترکیه	۳	۳	۱	۰	۰/۳۳	۱
۳	سودان	۱	۱	۲	۰	۲	۱
۴	کویت	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۵	لبنان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۶	عمان	۱	۱	۷	۰	۷	۱

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

برنامه ریزی مراقبتی: انتشار یافته است که مجموع استنادات به آن‌ها ۱۱ مورد است. اغلب کشورها فاقد مقاله در این مقوله بوده‌اند.

در خصوص مقوله مراقبت و برنامه ریزی‌های مرتبط با آن (جدول شماره ۵) تنها ۸ مقاله توسط محققین حوزه خاورمیانه

جدول شماره (۵): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه برنامه ریزی مراقبتی توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۲	۲	۰	۰	۰	۰
۲	عربستان سعودی	۲	۲	۱	۱	۰/۵	۱
۳	سودان	۱	۱	۲	۰	۲	۱
۴	لبنان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۵	عمان	۱	۱	۷	۰	۷	۱
۶	ترکیه	۱	۱	۱	۰	۱	۱

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

مراقبت در منزل و جامعه: محققین ایرانی در مجموع ۲۷ استناد دریافت نموده‌اند که ۲۱ استناد آن از نوع خود استنادی است و این سهم متوسط استناد به هر مقاله را در مورد ایران افزایش داده است. تنها مقاله مؤلفین سوری ۱۴ استناد دریافت کرده است.

در مقایسه با مقوله‌های پیشین در مقوله مراقبت در منزل و جامعه تا پایان سال ۲۰۱۰، ۴۸ مقاله توسط محققین کشورهای خاورمیانه منتشر شده است که تا زمان بررسی ۱۴۴ استناد دریافت داشته‌اند (جدول ۶) نکته قابل توجه اینکه ۵ مقاله

جدول شماره (۶): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه مراقبت در منزل و جامعه توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	ترکیه	۱۲	۱۲	۲۷	۹	۳/۰۳	۳
۲	رژیم اشغالگر قدس	۷	۶	۳۹	۱	۶/۲	۳
۳	کویت	۷	۴	۲۴	۲	۲/۴۴	۳
۴	ایران	۵	۵	۲۷	۲۱	۶/۶۳	۲
۵	لبنان	۴	۴	۷	۳	۱/۵	۱
۶	امارات	۳	۳	۵	۰	۱/۶۷	۱
۷	فلسطین	۳	۳	۱	۱	۰/۳۳	۱
۸	عربستان سعودی	۳	۳	۰	۰	۰	۰
۹	مصر	۱	۰	۰	۰	۰	۰
۱۰	عراق	۱	۰	۰	۰	۰	۰
۱۱	سودان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۱۲	سوریه	۱	۱	۱۴	۴	۱۴	۱

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

پرستاری مراقبت‌های ویژه: شده در این مقوله ۷ مقاله متعلق به محققین اسرائیل است. به نظر می‌رسد مقالات محققین ایرانی و لبنانی با در نظر گرفتن متوسط استنادات به هر مقاله از کیفیت بهتری برخوردار بوده‌اند. این مقوله مقاله چاپ نمایند. (جدول شماره ۷) از ۱۷ مقاله منتشر تعداد معدودی از پرستاران منطقه خاورمیانه موفق شده‌اند در

جدول شماره (۷): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه پرستاری مراقبت‌های ویژه توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰.

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۷	۶	۲۳	۲	۴/۰۷	۳
۲	ترکیه	۴	۴	۹	۰	۲/۸۳	۱
۳	ایران	۲	۲	۱۴	۲	۷	۱
۴	سودان	۲	۲	۰	۰	۰	۰
۵	لبنان	۲	۲	۱۴	۴	۷	۱

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

پرستاری اورژانس: مقاله منتشر شده توسط پژوهشگران ایرانی ۱۴ استناد دریافت کرده است. H-Index تمامی کشورها در این مقوله نسبتاً پایین است. در ارتباط با مقوله پرستاری اورژانس تعداد ۲۰ مقاله که در مجموع ۵۸ استناد دریافت کرده‌اند منتشر شده است (جدول ۸) ۱

جدول شماره (۸): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه پرستاری اورژانس توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	ترکیه	۷	۷	۱۲	۲	۳/۲	۲
۲	رژیم اشغالگر قدس	۴	۴	۱۲	۰	۳	۲
۳	لبنان	۳	۲	۱۳	۴	۶/۵	۱
۴	قطر	۲	۱	۳	۱	۱/۵	۱
۵	امارات	۱	۰	۰	۰	۰	۰
۶	ایران	۱	۱	۱۴	۲	۱۴	۱
۷	کویت	۱	۱	۴	۱	۴	۱
۸	عربستان سعودی	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

مدیریت و رهبری: دریافت نموده‌اند (جدول ۹). در این مقوله نیز همچون اغلب مقوله‌ها بالاترین میزان خود استنادی به مقالات پژوهشگران ایرانی بر می‌گردد که از مجموع ۵۵ استناد دریافتی ۳۳ عدد (۶۰ درصد) از نوع خود استنادی می‌باشند. مقالات پژوهشگران اسرائیلی و ترکیه‌ای به طور برابر بالاترین H-index را داشته‌اند.

رهبری موثر و قدرتمند از ضروریات حرفه پرستاری است که آثار مرتبط با آن در ارتباط مستقیم با سلامت بیمار است. شاید به همین خاطر باشد که تحت مقوله مدیریت و رهبری ۱۷۱ مقاله منتشر شده است که در مجموع ۴۳۹ استناد تا زمان بررسی

جدول شماره (۹): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه مدیریت و رهبری توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۵۳	۵۲	۱۴۶	۲۶	۳/۱۲	۶
۲	ترکیه	۲۳	۲۲	۸۹	۲۳	۴/۴۳	۶
۳	ایران	۲۱	۲۱	۵۳	۳۳	۳/۴۱	۳
۴	عربستان سعودی	۱۹	۱۵	۳۷	۸	۲/۶	۳
۵	مصر	۱۱	۹	۳	۳	۰/۴	۱
۶	لبنان	۱۱	۹	۱۵	۵	۱/۴۶	۲
۷	امارات	۹	۸	۱۹	۱	۲/۶۹	۲
۸	سودان	۶	۵	۲۰	۸	۴	۲
۹	کویت	۴	۱	۱۹	۳	۳/۶۷	۳
۱۰	فلسطین	۴	۴	۹	۳	۲/۲۵	۱
۱۱	بحرین	۳	۳	۱۸	۴	۶	۲
۱۲	عمان	۳	۲	۷	۰	۲/۳۳	۱
۱۳	قطر	۳	۳	۳	۱	۱	۱
۱۴	یمن	۱	۱	۱	۰	۱	۱

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

مماایی و زایمان: مقاله) اندکی مایه دلسردی است. پرستاران ایران و مصر هر کدام با ۷ مقاله در مقام نخست تولید قرار دارند، هر چند به ۷ مقاله ایرانی ۱۴ بار استناد و به ۷ مقاله مصری تنها ۲ بار استناد صورت گرفته است.

در اغلب مراکز که خدمات تخصصی مرتبط با زنان و زایمان صورت می‌گیرد، پرستاران نقش ممتازی را در فرآیند عملیات زایمان ایفا می‌کنند ولی مشاهده مجموع مقالات این مقوله (۳۰

جدول شماره (۱۰): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه مامایی و زایمان توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	مصر	۷	۶	۲	۰	۰/۶۷	۲
۲	ایران	۷	۷	۱۴	۸	۱/۷۵	۲
۳	رژیم اشغالگر قدس	۶	۶	۶	۱	۱/۷۸	۱
۴	امارات	۳	۳	۱	۰	۰/۳۳	۱
۵	ترکیه	۲	۲	۲	۰	۱	۱
۶	سودان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۷	لبنان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۸	عمان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۹	قطر	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۱۰	یمن	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

پرستاری داخلی - جراحی:

می‌رسد پرستاران مهارت‌های بالینی خویش را در حوزه مداخلات جراحی و درمانی توسعه ندهند. جالب اینکه ۳ مقاله منتشر شده توسط پژوهشگران لبنانی ۱۸ استناد دریافت کرده‌اند که انعکاس آن را در متوسط استناد به ازای هر مقاله می‌توان مشاهده کرد. غالب کشورهای منطقه فاقد هر نوع مقاله در این مقوله بوده‌اند (جدول شماره ۱۱).

پرستاری داخلی- جراحی از تخصص‌های پرستاری است که در مراقبت از بیماران بالغ و در اغلب مراکز درمانی خدمات ارزشمندی را ارائه می‌نمایند. بر پایه اطلاعات نویسنده کتاب‌ها و منابع چاپی زیادی در این خصوص در سطح جهان انتشار می‌یابد ولی با در نظر گرفتن تنها ۱۵ مقاله در این خصوص به نظر

جدول شماره (۱۱): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه پرستاری داخلی- جراحی توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۴	۴	۱	۰	۰/۱۷	۱
۲	لبنان	۳	۳	۱۸	۱	۸/۷۵	۱
۳	مصر	۲	۲	۱	۰	۰/۵	۱
۴	ایران	۲	۲	۱	۰	۰/۵	۱
۵	عربستان سعودی	۲	۱	۱	۰	۰/۵	۱
۶	سوریه	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۷	ترکیه	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

تغذیه و دیابت:

(جدول ۱۲) هر چند که با لحاظ تعداد استنادات روشن می‌گردد که مقالات متعلق به اسرائیل از کیفیت بالاتری برخوردار بوده‌اند. همچنین ۹۰ مقاله منتشر شده توسط پژوهشگران کشور ایران در مجموع ۷۴ استناد دریافت کرده‌اند که دلالت به کیفیت بالای مقالات مربوطه است. همچون سایر مقوله‌ها در این مقوله نیز بالاترین H-index مربوط به اسرائیلی‌ها است.

خوشبختانه در این مقوله همه کشورهای دارای محصول پژوهشی بوده‌اند. تعداد ۵۲۰ مقاله در این موضوع بیانگر این مهم است که پرستاران بسیار علاقمند هستند در سایر موضوعات به ویژه موضوعات بین رشته‌ای نظیر تغذیه و دیابت پژوهش نمایند. در این موضوعات ایران با تولید بیشترین مقالات پیشنهاد است

جدول شماره (۱۲): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه تغذیه و دیابت توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	ایران	۱۳۷	۱۳۶	۳۳۳	۱۳۷	۳/۶۱	۸
۲	ترکیه	۱۱۱	۱۰۹	۳۱۶	۶۰	۷/۷۵	۹
۳	رژیم اشغالگر قدس	۹۲	۸۸	۱۳۳۹	۲۰۴	۱۷/۳۱	۱۸
۴	مصر	۴۷	۴۷	۹۲	۱۰	۴/۷۱	۵
۵	عربستان سعودی	۳۷	۳۶	۸۴	۱۶	۲/۶	۴
۶	سودان	۲۶	۲۶	۲۸	۱۳	۲/۲۱	۳
۷	عراق	۱۲	۱۲	۱۴	۰	۱/۲۹	۳
۸	قطر	۱۲	۱۲	۳۹	۲	۳/۵	۳
۹	لبنان	۱۱	۱۱	۲۰	۲	۲	۳
۱۰	عمان	۹	۹	۴۷	۱۲	۷/۹۲	۵
۱۱	کویت	۸	۸	۱۲	۵	۲	۲
۱۲	بحرین	۶	۶	۳	۱	۰/۵۸	۱
۱۳	امارات	۵	۵	۲۲	۱	۴/۴	۳
۱۴	سوریه	۵	۵	۱۶	۲	۳/۶۳	۳
۱۵	فلسطین	۲	۲	۱	۰	۰/۵	۱

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

پرستاران و معمولاً به کمبود وقت پرستاران مربوط می‌شود. در این میان سه مقاله پژوهشگران کشور لبنان تعداد ۱۸ استناد دریافت داشته‌اند. در آن مقوله مقالات کشور ترکیه بالاترین H-index را اخذ نموده‌اند (جدول ۱۳).

پرستاری انکولوژی: هر چند پرستاران شاغل در بخش‌های انکولوژی در کنار سایر متخصصین تیم مراقبت از بیماران سرطانی بیشترین خدمت را به بیماران بخش مذکور ارائه می‌دهند، تعداد ۳۵ مقاله منتشر شده در این مقوله امیدوارکننده نیست. موضوعی که شاید به نقش متعدد

جدول شماره (۱۳): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه پرستاری انکولوژی توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۱۴	۱۰	۱۹	۲	۱/۱۵	۳
۲	ترکیه	۹	۸	۴۱	۲۴	۴/۶۹	۴
۳	مصر	۳	۳	۱	۰	۰/۳۳	۱
۴	لبنان	۳	۳	۱۸	۱	۸/۷۵	۱
۵	عربستان سعودی	۲	۲	۱	۰	۰/۵	۱
۶	امارات	۱	۰	۰	۰	۰	۰
۷	ایران	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۸	سودان	۱	۱	۴	۲	۴	۱
۹	سوریه	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

پرستاری کودکان:
متوسط استناد به ازای هر مقاله بسیار پایین است و آثار آن را در اغلب مقالات منتشر شده در این مقوله از نوع مقالات قابل استناد بوده‌اند ولی با لحاظ استنادات دریافتی مشاهده می‌شود که

جدول شماره (۱۴): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه پرستاری کودکان توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	رژیم اشغالگر قدس	۱۴	۱۴	۸	۱	۱/۵۹	۱
۲	ترکیه	۱۳	۱۲	۱۶	۴	۱/۹۳	۱
۳	لبنان	۶	۵	۰	۰	۰	۰
۴	ایران	۴	۴	۱۳	۲	۲/۸۳	۲
۵	سودان	۳	۳	۱	۱	۰/۳۳	۱
۶	مصر	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

پرستاری فارماکولوژی:
به کسب ۲ استناد از سایر مقالات منتشر شده است مقاله مرتبط در این مقوله تنها ۱۲ مقاله توسط کشورهای تحت بررسی در پایگاه اطلاعاتی Scopus نمایه شده است و تنها مقاله‌ای که موفق

جدول شماره (۱۵): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه پرستاری فارماکولوژی توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-ایندکس
۱	ترکیه	۴	۴	۰	۰	۰	۰
۲	رژیم اشغالگر قدس	۲	۱	۰	۰	۰	۰
۳	ایران	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۴	سودان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۵	لبنان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۶	عمان	۱	۱	۲	۰	۲	۱
۷	فلسطین	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۸	عربستان سعودی	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

روان پرستاری:
توسط پژوهشگران کشور لبنان در مجموع ۱۱۳ استناد دریافت داشته‌اند. ۲۲۵ مقاله تولید شده توسط پژوهشگران کشور ترکیه ۲۱۰ استناد دریافت کرده‌اند که ۱۵۲ استناد آن (۷۲ درصد) از نوع خود استنادی است.
برابر اطلاعات جدول ۱۶ پژوهشگران کشور ترکیه و مصر هر کدام با ۲۲۸ و ۱۳۹ مقاله منتشر شده در زمره بیشترین تولید کنندگان مقالات حوزه روان پرستاری می‌باشند که در مجموع ۹۲ درصد مقالات این مقوله را تولید کرده‌اند. ۴ مقاله تولید شده

جدول شماره (۱۶): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه روان پرستاری توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-اِیندکس
۱	ترکیه	۲۲۵	۲۲۵	۲۱۰	۱۵۲	۴/۴۲	۵
۲	مصر	۱۳۹	۱۳۹	۱۲	۱	۳/۰۱	۲
۳	رژیم اشغالگر قدس	۱۴	۱۰	۱۱۵	۹	۶/۴۹	۳
۴	ایران	۴	۴	۳	۳	۰/۸۳	۱
۵	لبنان	۴	۴	۱۱۳	۹	۱۹/۳۳	۳
۶	سودان	۲	۲	۷	۰	۳/۵	۱
۷	امارات	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۸	عراق	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۹	کویت	۱	۱	۱	۰	۱	۱
۱۰	عمان	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۱۱	فلسطین	۱	۱	۰	۰	۰	۰
۱۲	عربستان سعودی	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

رشته خود به عنوان یک حرفه آنان را از درگیر شدن در مسائل پژوهشی باز داشته است. از ۲۰ مقاله این حوزه ۷ مقاله مربوط به پژوهشگران ایرانی است و اغلب کشورها در این مقوله فاقد مقاله بوده‌اند (جدول ۱۷).

تحقیق و تئوری:
تعداد ۲۰ مقاله این مقوله موید پیش فرض اولیه نویسنده مقاله است که معتقد است پرستاران به واسطه حجم و ترافیک کاری نتوانسته‌اند آنچنان که باید و شاید به مباحث تئوریک و پژوهشی بپردازند. در ضمن به نظر می‌رسد که تلقی پرستاران از

جدول شماره (۱۷): تعداد مقالات و سایر شاخص‌های علم سنجی در حوزه تحقیق و تئوری توسط محققین حوزه پرستاری کشورهای منطقه خاورمیانه بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۰

رتبه*	کشور	تعداد مدارک	مدارک قابل استناد	تعداد استنادات	تعداد خود-استنادات	متوسط استناد به مقاله	اچ-اِیندکس
۱	ایران	۷	۷	۴	۲	۰/۵	۱
۲	رژیم اشغالگر قدس	۴	۳	۶	۱	۱/۵	۱
۳	سودان	۴	۴	۳	۲	۱	۱
۴	ترکیه	۴	۴	۵	۰	۱/۶۷	۱
۵	عربستان سعودی	۱	۱	۰	۰	۰	۰

* رتبه بندی بر اساس تعداد مدارک

فرآیند پژوهشی به شمار می‌رود. به واسطه آنکه تحقیقات اخیر بر پایه مطالعات پیشین شکل می‌گیرد ولی خود استنادی بالای پژوهشگران ایرانی و ترکیه‌ای (جدول ۲، ۶، ۹، ۱۰ و ۱۲) ممکن است بیانگر این نقطه نظر باشد که چنین پژوهشگرانی به طور مصنوعی به دنبال افزایش اعتبار علمی خود هستند. گر چه در حوزه خاورمیانه در اغلب موضوعات رشته پرستاری مطالعات زیادی انجام نشده است ولی با جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی به ویژه پایگاه اطلاعاتی سینال در ارتباط با موضوعات مورد بررسی این

بحث و نتیجه گیری

اسرائیل، ترکیه و ایران سه کشوری هستند که در تولید دانش منطقه خاورمیانه بیشترین ایفای نقش را دارند. سایر کشورها از جمله مصر و کشورهای حاشیه خلیج فارس کار سختی را در پیش رو دارند تا در زمره تولیدکنندگان عمده علم در حوزه خاورمیانه قرار بگیرند. (۱۴)

در ارتباط با شاخص‌های علم سنجی به ویژه خود استنادی هر چند استناد به خود آن هم در حد ۲۰ درصد امری طبیعی در

درصد مقالات تنها توسط ۲۰ درصد نویسندگان حوزه نگارش شده‌اند.

تجزیه و تحلیل مقالات از منظر منابع انتشار نشان داد که پژوهشگران کشور ترکیه تمایل بیشتری دارند تا مقالاتشان را در مجلات معتبر بین‌المللی چاپ نمایند.

کشورهای خاورمیانه در صورت افزایش کار تیمی و تمرکز روی متدها و نگرش‌های جدید نه تنها پتانسیل تأثیر گذاری در چرخه درمانی منطقه را دارند بلکه می‌توانند در حل مشکلات درمانی و بالینی بیماران فراتر از مرزهای جغرافیایی اثر گذار باشند. فاکتورهای متعددی می‌توانند در شکوفایی تحقیقات رشته پرستاری ایفای نقش کنند که از جمله آن‌ها می‌توان به ارتقاء هویت مستقل رشته پرستاری در امر آموزش، پژوهش، درمان بیماران و کسب مهارت‌های پژوهشی مبتنی بر شواهد اشاره نمود (۲۰).

پژوهش مشاهده می‌شود که در سطح جهان مطالعات عدیده‌ای انجام شده که پژوهشگران حوزه جغرافیایی خاورمیانه می‌توانستند در پیشینه تحقیقات خود آن‌ها را منظور نماید. (۱۶، ۱۷، ۱۸)

علی‌رغم رشد کمی مقالات تولید شده در منطقه خاورمیانه تعداد مجلات این حوزه بسیار اندک بوده (۱۹) و غالباً در چرخه مکاتبات علمی حوزه پرستاری نقش ارزنده‌ای ایفا نکرده‌اند و این امر در میزان استناد سایر پژوهشگرانی که در سطح جهان در عرصه پرستاری تحقیق و پژوهش می‌کنند خود را نشان می‌دهد. آنالیز عمیق تر میزان استناد خارج از حوزه خاورمیانه به مقالات تولید شده در این منطقه نشان می‌دهد مقالات کشورهای تحت بررسی کمتر پژوهشگران دیگر کشورها را تحت تأثیر قرار داده‌اند. بر اساس آنالیز تصادفی بخش از کلید واژه‌های مقالات مشاهده شد که مقالات منتشر شده کمتر به متدهای جدید درمانی پرداخته‌اند. آنالیز توزیع مؤلفین مقالات نشان داد که اصل *pareto's* یا قانون ۸۰/۲۰ در حوزه پرستاری نیز صادق است چرا که بیش از ۸۰

References:

1. Tomkinson JS. Professional interrelationship: the midwife and the physician. *Int J Gynaecol Obstet* 1979;17(2):99-101.
2. Davis RE, Sevdalis N, Vincent CA. Patient involvement in patient safety: the health-care professional's perspective. *J Patient Saf* 2012;8(4):182-8.
3. Primomo J. Nursing around the world: Japan - preparing for the century of the elderly. *Online J Issues Nurs* 2000;5(2):2.
4. Soteriades ES, Falagas ME. A bibliometric analysis in the fields of preventive medicine, occupational and environmental medicine, epidemiology, and public health. *BMC Public Health* 2006;6:301.
5. Dunning J, Prendergast B, Mackway-Jones K. Towards evidence-based medicine in cardiothoracic surgery: best BETS. *Interact Cardiovasc Thorac Surg* 2003;2(4):405-9.
6. Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today* 2004;24(2):105-12.
7. Traynor M, Rafferty AM, Lewison G. Endogenous and exogenous research? Findings from a bibliometric study of UK nursing research. *J Adv Nurs* 2001;34(2):212-22.
8. Allen MP, Levy JR. Mapping the general literature of American nursing. *J Med Libr Assoc* 2006;94(2 Suppl):E43-48.
9. Borbasi S, Hawes C, Wilkes L, Stewart M, May D. Measuring the outputs of Australian nursing research published 1995-2000. *J Adv Nurs* 2002;38(5):489-97.
10. Pardo C, Reolid M, Delicado MV, Mallebrera E, García-Meseguer MJ. Nursing research in Spain: bibliometrics of references of research papers in the decade 1985-1994. *J Adv Nurs* 2001;35(6):933-43.
11. Huang Y-L, Ho Y-S, Chuang K-Y. Bibliometric analysis of nursing research in Taiwan 1991-2004. *J Nurs Res* 2006;14(1):75-81.
12. SJR. Scimago Journal & Country Rank [Internet]. 2012 [cited 2013 Dec 14]. Available from: <http://www.scimagojr.com/>

13. I. Scopus. Facts & Figures, 2012 [Internet]. 2012 [cited 2013 Dec 14]. Available from: <http://www.elsevier.com/online-tools/scopus>
14. Azizi F. Trends of publication in Medical Journals in Iran in the 1990s. *Saudi Med J* 2004 (25 Suppl): S34.
15. Glänzel W, Debackere K, Thijs B, Schubert A. A concise review on the role of author self-citations in information science, bibliometrics and science policy. *Scientometrics* 2006;67(2):263-77.
16. Leydesdorff, L., Theories of citation? *Scientometrics* 1998. 43(1): 5-25.
17. Gensini GF, Conti AA. [The impact factor: a factor of impact or the impact of a (sole) factor? The limits of a bibliometric indicator as a candidate for an instrument to evaluate scientific production]. *Ann Ital Med Int* 1999;14(2):130-3; discussion 134-5.
18. Gami AS, Montori VM, Wilczynski NL, Haynes RB. Author self-citation in the diabetes literature. *CMAJ* 2004;170(13):1925-7; discussion 1929-30.
19. Lipson JG, Meleis AI. Issues in health care of Middle Eastern patients. *West J Med* 1983;139(6):854-61.
20. Massarrat S, Kolahdoozan S. Critical assessment of progress of medical sciences in Iran and Turkey: the way developing countries with limited resources should make effective contributions to the production of science. *Archives Iran med* 2011. 14(6): 370-7.
21. Pettengill MM, Gillies DA, Clark CC. Factors encouraging and discouraging the use of nursing research findings. *Image J Nurs Sch* 1994;26(2):143-7.

NURSING RESEARCH IN THE MIDDLE EAST: A MULTI-LAYER BIBLIOMETRIC STUDY

Rashidi A^{1*}

Received: 12 Aug, 2013; Accepted: 26 Oct, 2013

Abstract

Background & Aims: Nurses along with other clinical professions play important role on people's health around the world. However various bibliometric analysis in medical care have shown a notable level of sophistication, a few bibliometric analysis has been done to shed light nursing research characteristics in the Middle East.

Materials & Methods: To assess the contributions and achievements of the Middle East researchers working in the field of nursing, bibliometric analysis was carried out based on the citation data retrieved from Scopus.

Results: Despite acceptable numbers of published articles, Middle East countries have few nursing journals with very low comparable citation rates and IF. 60% of articles in the Middle East countries have been published by two countries (Israel and Turkey). The three highest mean citations per article were 19.65, 16.27 and 16.04 for the researchers of Israel, Jordan and Turkish, respectively. The highest self-citation rate belongs to Iran (37%) and Bahrain (30%) nurses, respectively. Further analysis confirmed the Pareto's Principle or the 80-20 rule that 80% of publications stem from 20% of authors.

Conclusion: Israel, Turkey and Iran are the most leading countries in science production in the Middle East. Countries like Egypt or Persian Gulf states (other than Iran) are standing far behind these three countries in medical sciences.

Key words: Bibliometric Indicators, Nursing Research, Middle East.

Address: Department of Information Sciences, School of Medicine, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran, Tel: (+98) 4412240658

Email: alirashidi@umsu.ac.ir

¹ Assistant Professor, Urmia University of Medical Sciences, Urmia, Iran